

Vogels in de winter

Wat eten vogels in de winter?

Wat is ruien?

Hoe oud worden vogels?

Waar slapen ze?

Wat is een vogel?

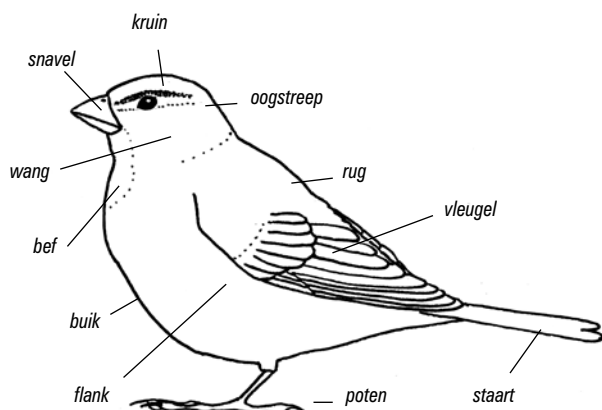
Vogels in de winter

Veel mensen vinden het leuk om vogels in de tuin te hebben. Ze zijn beweeglijk, zingen en kwetteren, komen voer halen, en zijn in de zomer ook nuttig: de meeste vogels halen in het voorjaar en de zomer allerlei beestjes en schadelijke insecten van de planten en bomen. In de winter wordt alles natuurlijk anders; het is dan veel kouder en de insecten zijn doodgegaan of houden een winterslaap. Als vogel moet je daar natuurlijk wel iets op vinden! Of je trekt weg, of je gaat anders eten! In dit krantje kun je alles lezen over het bijvoeren van vogels, waar vogels slapen en waar ze schuilen. Als je het krantje uit hebt, ben je een echte vogelexpert en ken je allerlei tips over hoe je vogels in de winter het beste kunt helpen. Veel lees -en doe plezier!

Vogels

Iedereen kent wel vogels, vaak verschillende soorten. Hieronder zie je een vogel getekend. Vogels hebben vleugels, twee poten, een snavel en een staart. En vogels hebben veren en geen vacht. Ook zie je op het plaatje hoe de verschillende delen worden genoemd.

Aan de vorm van de vogel en de kleur van de veren kun je herkennen wat voor soort vogel het is. Maar ook als je een vogel niet kan zien kun je hem nog herkennen: in het voorjaar fluit immers iedere vogelsoort zijn eigen liedje!

Waar vind ik ...

- 2 Vreemde vogels, verenpak
 - 3 Aan tafel
 - 4 Snavelspel
 - 5 Weet je wat ...
 - 6 Onderzoek
 - 7 Voederplank zelf maken
- ... en vele opdrachten

Vreemde vogels

Niet alle vogels die je in de winter ziet, zijn het hele jaar door in ons land te vinden. Veel roodborstjes en spreeuwen komen uit het noorden, uit Noorwegen of Zweden. Ze komen hier om te overwinteren. Vaak zijn deze vogels minder schuw dan de vogels die je 's zomers ziet. Ze zien in het noorden veel minder mensen en zijn daarom minder bang. En waar blijven "onze" vogels dan in de winter?

Die gaan lekker naar het zuiden, naar Spanje, of nog wel verder weg! Dat lijkt wel een beetje op vakantie houden, vind je niet? Vooral vogels die insecten eten trekken weg, er wordt dan ook gesproken over 'de vogeltrek', en die heb je in het voorjaar, als de vogels terugkomen naar Nederland, en in de herfst als ze weer weggaan.

Je hebt ook kans dat je 's winters vogels ziet die je 's zomers niet in Nederland ziet, zoals de Koperwiek of de Kramsvogel. Die lijken wel wat op een lijster met hun gespikkelde borst, maar als goed kijkt, zie je wel verschillen. Vogels die je hier alleen in de winter ziet noem

Opdracht

Ga eens buiten zoeken naar veren. Bekijk ze eens met een loep. Kun je zien dat er allemaal haakjes aan zitten? Probeer eens zo'n veer na te tekenen. Heeft hij één kleur of meer?

je wintergasten. Vogels die hier het hele jaar zijn, noem je jaarvogels. Er zijn ook vogels die alleen maar even langskomen op hun trektocht naar het zuiden, die noem je doortrekkers. Doortrekkers eten hier en daar wat en daarna trekken ze weer verder. Vooral aan de kust vind je veel trekvogels. Niet alleen kun je trekvogels zien, je kunt ze ook horen: let maar eens op het gakken van ganzen. Zelfs als het donker is vliegen ze in V-vorm. Door hun gegak kunnen ze elkaar horen en blijven ze bij elkaar.

Verenpak

Veel vogelsoorten herken je aan hun verenpakje: de kleuren zijn vaak heel duidelijk te herkennen. Wist je dat ze voor de winter invalt altijd verwisselen van veren? Dat noem je ruïen. Daarom vind je in de herfst altijd meer veren op de grond dan in andere tijden van het jaar. De vleugelveren vallen ook uit: gelukkig meestal maar een veer tegelijk per vleugel. Anders zouden de vogels niet meer kunnen vliegen. Toch zijn vogels in de ruitijd wat kwetsbaarder, en daarom hoor je ze ook minder zingen. Ze zouden immers door roofvogels en katten gehoord kunnen worden. Natuurlijk slijten ook deze

Leuk om te doen!

Vraag je leraar om een excursie naar buiten met een echte vogelaar. De Vogelwacht en de IVN hebben in veel steden mensen die excursies houden. Een vogelaar kan je alles laten zien van de mussen en van andere vogels.

nieuwe veren weer af, door vliegen en bewegen. In het voorjaar zie je bij veel vogels dat de kleuren helderder worden. In feite vliegen ze dan rond in hun versleten verenpak, is dat geen gek idee?

Als het weer kouder wordt, dan zetten vogels hun veren op. Ze lijken dan heel bol. Onder hun verenkleed hebben vogels ook nog donsveertjes. Hiertussen blijft lucht zitten, wat door het lichaampje verwarmd wordt. Dit luchtlaagje isoleert goed. Zo blijven vogels lekker warm.

's Winters hebben vogels het altijd moeilijker: immers de natuur is in slaap gevallen en het is veel kouder geworden. Voor vogels die zaad eten is het wat gemakkelijker, die halen zaden uit bomen en van planten. Maar wat doen insectenetters? Die gaan

gewoon wat anders eten. Merels, die veel wormen eten, eten in de winter graag rozijntjes en appels. Roodborstjes houden van havermout en mezen zijn dol op vetbollen. Natuurlijk zoeken deze vogels ook wel op de grond en in bomen en struiken naar insecten, maar deze hebben zich vaak ook goed verstopt.

En heb je wel eens wintermugjes zien dansen? Ook deze worden nog gevangen. Er zijn dus wel insecten, maar veel minder. Daarom is de winter een moeilijke tijd. Vooral voor jonge vogels, die door vogelaars met een mooi woord 'juveniel' genoemd worden, en die nog geen winter hebben meegemaakt is het moeilijk. Ze moeten immers nog alles leren.

Het beste kun je op verschillende plekken voer strooien, zowel op de grond als op de voedertafel. Hang verschillende mezenbollen en pindanetjes op. Zo voorkom je dat er veel gevochten wordt tussen de vogels en iedereen aan de beurt komt.

Het beste kun je voer strooien op een open plek, niet te dicht bij struiken. Vogels houden ervan om alles in de gaten te houden. Onder een struik kan zich immers een kat verstoppen!

Daarom is een voedertafel handig. Vogels kunnen dan alles volgen wat er om hen heen gebeurt. Vaak zie je ze ineens allemaal roetsj! de boom invliegen: dan heeft er een iets gezien en alarm geslagen. Je hoort een tijlp of een piep en weg zijn ze allemaal.

Je kan het beste voer geven wat zo dicht mogelijk bij de natuur blijft: geen patat, of gezouten pinda's of ander vet en zout eten. Dit is beslist niet goed voor vogels!

Tip: houd een voedertafel goed schoon. Als de tafel vuil wordt lopen de vogels de kans om ziek te worden. Met een ijskrabber voor autoruiten, een bostel en schoon water is de tafel snel weer schoon. Goed laten drogen en je kunt er weer voer op strooien.

Wel kun je bijvoorbeeld rozijntjes en kleine stukjes brood geven, gekookte aardappels of een restje rijst, appels en appelschillen, stukjes ongebrande pinda's (altijd in de dierenzaak kopen!), stukjes walnoot en hazelnoot, en zonnepitten en universeel voer, speciaal geschikt voor insectenetende vogels. Ook een beetje havermout is goed. Je kunt het beste op vaste tijden voeren, bijvoorbeeld 's morgens vroeg en om een uur of vier en niet teveel tegelijk.

Als je voer geeft kijk dan eens welke vogels er het eerste bij zijn. Dit zijn de brutaalsten. Kun je ook zien of vogels hun snavel-tjes afvegen? Waarom zou dat zijn, denk je?

Aan tafel!

Als je vogels de winter door wil helpen, dan kun je verschillende dingen doen: je kan een voedertafel maken, mezenbollen en pindanetjes ophangen.

Snavelspel

Snavelspel: Hier zie je verschillende snavels van vogels. Ze kunnen pikken en happen, beitelen en kraken, peuteren en scheuren, allemaal werkjes waar wij gereedschap voor nodig hebben. Kun jij aan de snavel zien welk gereedschap deze vogels bij zich dragen?

Groeling -

Boomklever -

Spreeuw -

Roodborst -

Havik -

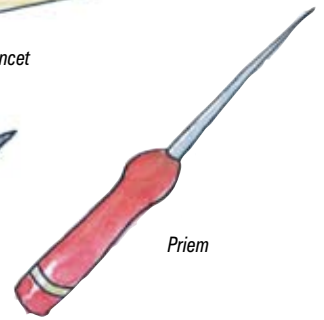
Groening

Stanley-mes

Boomklever

Priem

Spreeuw

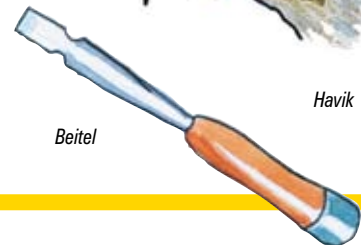
Roodborst

Notenkraker

Havik

Beitel

Werk aan het water!

Vogels hebben in de winter ook water nodig om te drinken. Het is beter dat ze niet baden, want dat is veel te koud voor ze. Het beste kun je een ondiepe schotel of bord nemen en er een kei indoen. Zo kunnen ze alleen drinken. Als het licht vriest, dan kun je

Leuk om te doen:

Je kunt natuurlijk in het voorjaar al beginnen om aan de vogels te denken: als je in het voorjaar zonnebloempitten zaait, of papaverbollen, of trosgierst, dan kun je daar veel vogels een plezier mee doen; haal in de herfst een deel van de rijpe zaden weg, zodat je ook in de winter nog wat voor ze hebt. Deze kun je dan op de voertafel leggen. Zaadeters als Putter, Groening, Vink en Huismus en ook Mezen zul je er beslist een plezier mee doen. Je kunt er ook aan denken om in de herfst in het bos beukenootjes en hazelnoten te zoeken. De hazelnoten moet je wel kraken, anders zijn ze te hard.

wat suiker in het water doen; het verandert dan niet zo snel in ijs. Vriest het echt heel erg, maak dan wat ijsblokjes heel erg fijn. Vogels smelten deze stukjes zelf met hun tong en drinken dan zo. Zet ook water elke dag vers neer. Vogels zijn slim. Ze weten precies wanneer er iets te halen valt.

Schuilervinkjes

Misschien heb je wel eens een roofvogel een vogeltje zien pakken; wij denken dat dat gemeen is, maar roofvogels moeten ook leven en de vogels die ze pakken zijn meestal oud, of ziek of zwak. Ze waren gewoon niet snel genoeg meer. Omdat ze weten dat er rovers zijn houden vogels het meest van struiken om zich heen.

Ze kunnen zich dan snel verstoppen voor roofvogels en katten. Vooral struiken met doorns zijn favoriet, zoals Meidoorn, Hondсроos, Sleedoorn en Braam. De doorns houden de rovers goed tegen. Ook Klimop is een goede plant: deze blijft 's winters groen en wordt heel dicht. Vogels kunnen hier ook goed schuilen tegen de regen. Soms hoor je piepjes of getjilp uit een klimop komen. Dan zit er een heel stel vogels bij elkaar. Vaak zitten ze dicht tegen elkaar aan om warm te blijven.

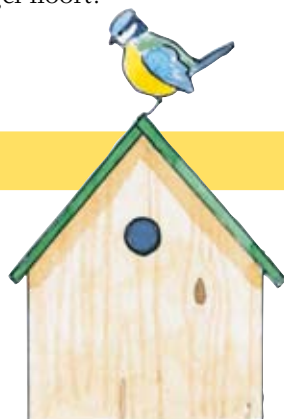
Oogjes dicht

Natuurlijk gaan de meeste vogels, net als wij, 's nachts slapen. In de winter doen ze dat in dichte struiken, onder dakpannen, en ook in nestkastjes. Daarom kun je het beste nestkastjes laten hangen. Je moet dan in oktober wel het nestkastje even goed schoonmaken en weer laten drogen, voordat je het weer ophangt. Vaak gaan vogels met een heel stel naar binnen om de nacht door te brengen. Samen houden ze elkaar lekker warm.

Opdracht

Als je een nestkastje bij je in de tuin hebt, dan kun je eens kijken of er vogeltjes in of uitvliegen. Kijk eens 's morgens heel vroeg of bij het donker worden.

Weet je wat?

Ψ Roodborstjes kunnen heel fel hun territorium, dit is hun leefgebied, verdedigen tegen indringers: ze gaan zelfs al af op een bosje rode veertjes!

Ψ Als het heel koud is kunnen kleine vogeltjes wel een tiende deel van hun lichaamsgewicht in een nacht kwijtraken. Daarom zijn vethoudende zaden als zonnebloempitten en vetbollen goed voedsel voor vogels.

Ψ Sommige vogels, zoals zwaluwen trekken helemaal naar Zuid Afrika, dat is meer dan 8000 kilometer ver, om te overwinteren.

Ψ Er zijn vogels die alle slagpennen, dit zijn de grote veren die aan de vleugels zitten,

tegelijk verliezen. Dit gebeurt onder andere bij ganzen en zij moeten dus een hele tijd op de grond en bij het water blijven zitten.

Ψ Wist je dat vogels ook de kunst van het eten van elkaar afkijken? Vroeger zag je mus-sen alleen op de grond onder vetbollen afwachten wat er naar beneden viel, maar nu proberen ze ook zelf aan de netjes te gaan hangen en apen ze de mezen na!

Ψ Heb je wel eens een hele groep vogels bij elkaar gezien, zoals een wolk spreeuwen? Het is wonderlijk hoe ze allemaal tegelijk wenden en keren. Nooit botsen ze tegen elkaar. Kijk eens goed als je zo'n wolk ziet.

Husselpuzzel

Ken je dit spreekwoord? Ieder vogeltje zingt, zoals het gebekt is. Maar weet je dat niet iedere vogel zingt? Hieronder zie je verschillende vogelnamen en verschillende vogelgeluiden, alleen ... ze staan door elkaar. Weet jij welk geluid bij welke vogel hoort?

De mus	koert
De merel	slaat
De koekoek	krast
De spreeuw	tjilpt
De vink	roept
De duif	kwettert
De eend	zingt
De kraai	snatert

Onderzoek

Illustraties: Martin Hogeweg

Zoek een raam van waaruit je goed zicht hebt op de vogels in je tuin of in de tuin van de school. Kijk goed of je een aantal van de afgebeelde vogels kan herkennen en vul dan het lijstje in. Als je een voedertafel maakt heb je kans dat je er veel ziet.

Mus

Mussen tijlpen en hippen vrolijk op de grond.

Spreeuw

Spreeuwen vliegen vaak in grote 'wolken' en slapen met z'n allen in een boom. De takken buigen dan door, zoveel zitten er bij elkaar.

Merel

Merels kunnen prachtig zingen in het voorjaar.

Koolmees

Koolmezen maken graag gebruik van nestkastjes.

Pimpelmees

Pimpelmezen willen ook graag een nestkastje. Het vlieggat moet dan wel kleiner zijn anders pikt een Koolmees het kastje in.

Mus

Spreeuw

Merel

Koolmees

Pimpelmees

Roodborst

Winterkoning

Opmerkingen:

Wat is je opgevallen?

Roodborst

Roodborstjes zingen ook in de winter een leuk liedje.

Winterkoning

Winterkoninkjes zijn de kleinste vogeltjes in de tuin, maar ze zingen het hardst.

Leuk om te doen!

Kijk eens in de bibliotheek of je een CD of een bandje met vogelgeluiden kunt vinden.

In januari, soms in december beginnen er alweer vogels te zingen. Luister eens goed naar de CD. Misschien hoor je wel vogels die ook bij jou in de buurt te vinden zijn. Als je de kans krijgt om met een echte vogelaar op pad te gaan, zou dat helemaal mooi zijn! Je kunt de vogels dan horen en zien. De Vogelwacht, de Vogelbescherming of de KNNV weten vast wel of er deskundigen zijn die excursies geven bij jou in de buurt.

Zie ook: www.wintervogeltelling.nl

Zelf maken

Vetbol

Zelf een vetbol maken, leuk om te doen!

Wat heb je nodig?

- Diamant frituurvet (vast, niet vloeibaar!),
- vogelzaad, universeel vogelvoer (uit de dierenwinkel) of zonnebloempitten,
- ongebrande, fijngestampte pinda's,
- plastic bekertje,
- stukje ijzerdraad,
- houtje of stukje tak dat op de bovenrand van het bekertje past.

Buig een stukje ijzerdraad in een lus om het houtje en draai beide uitendjes een paar keer om elkaar heen.

Buig de uiteinden van het draadje naar buiten. Leg het houtje op de bovenkant van het bekertje.

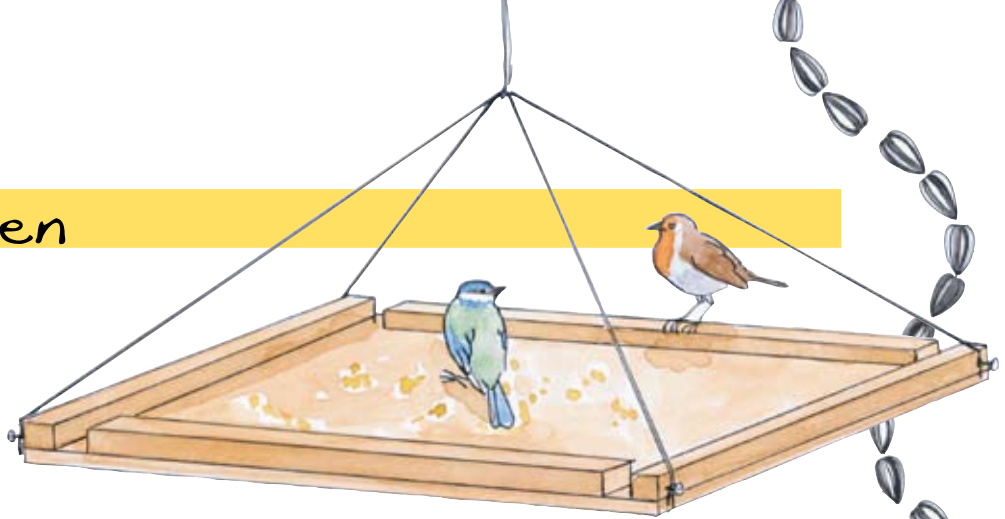
Smelt een stukje vet en gooi hierin het voer en de stukjes pinda, goed mengen en in het bekertje gieten. Laat het buiten afkoelen tot het vet

weer hard is. Als je het beker-tje nu met de buitenkant even onder de hete kraan houdt en je trekt aan het ijzerdraad, laat de vetbol los en kun je hem met het ijzerdraadje aan een tak ophangen!

Tip 1: als je een lus maakt van dik touw en je legt er een knoop in dan kun je de lus door het gat in de bodem van een bloempotje wurmen. Door de knoop zit het gaatje dicht. Laat de twee uiteinden van het touw over de rand hangen. Je kunt er dan het gesmolten vetmengsel indoen en laten stollen. Het potje kun je nu zo ophangen met de lus aan een tak. Aan de twee touweindjes kunnen vogeltjes zich vast houden.

Tip 2: een grote dennenappel een paar keer in het vetmengsel dopen: zo blijft het vet tussen de vleugeltjes zitten. Hang er een paar bij elkaar aan een tak!

Voederplank

Dit heb je nodig:

- Een stuk watervast multiplex van ongeveer 30 x 40 cm
- Latjes 2 x 2 cm, 2 van 34 cm en twee van 30 cm lengte
- Spijkertjes
- Touw

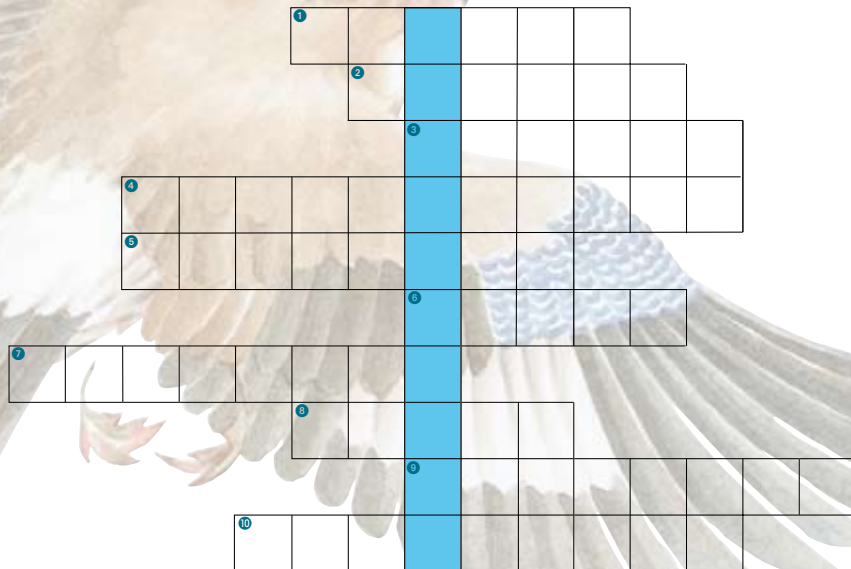
Zo ga je te werk (kijk ook goed naar de tekening!): spijker op de korte zijden van het plankje de twee latjes van 30 cm en op de lange zijden de latjes van 34 cm zo, dat er aan weerskanten een stukje open blijft. Dit is om regenwater weg te laten lopen. Als je de latjes op het plankje hebt gezet, sla dan nog een spijker in de vier uiteinden van de latjes van 30 cm en laat die een stukje uitsteken. Neem nu twee even lange stukken touw en knoop die om de spijkers. Laat de plank nu aan je hand hangen tot hij recht hangt en knoop op dat punt nog een touw om de plank mee in een boom te kunnen hangen. Heb je geen boom? Spijker dan onder de plank nog vier korte stukjes hout. Zo staat de voederplank op pootjes.

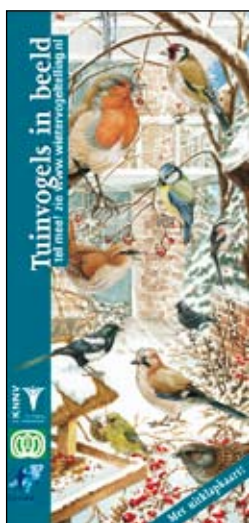
Puzzel

Hieronder zie je een puzzel als je deze goed invult dan verschijnt er in de balk een voorwerp dat vogels goed kunnen gebruiken.

1 De koudste tijd van het jaar	7 Een vogel heeft twee ...
2 Hier houden koolmezen van!	8 Ook belangrijk in de winter
3 Een vogel eet met zijn ...	9 Jonge vogel
4 Hoe heet het leefgebied van vogels	10 Deze vogel lijkt op een lijster
5 Vogels schuilen soms in de	
6 Merels eten graag ...	

Wil je nog meer weten

Dan kun je nog meer lezen in... **Tuinvogels in beeld**. In dit boekje wordt het leven van de vogels uitgebreid beschreven, en het is voorzien van prachtige illustraties. Alle vogels op een uitklapkaart.

Verkrijgbaar bij de boekhandel of via www.knnvuitgeverij.nl

Auteur: Harvey van Diek (Sovon)
 Tekeningen: Martin Hogeweg
 Pagina's: 32
 Uitvoering: vele illustraties in kleur
 Prijs: € 4,75
 ISBN: 978 90 5011 178 2

Oplossing snavelspel:

Groenling-notenkraker
 Boomklever-beitel
 Spreeuw-priem
 Roodborst-pincet
 Havik-stanley-mes)

Oplossing husselpuzzel

De mus tijlpt
 De merel zingt
 De koekoek roept
 De spreeuw kwettert
 De vink slaat
 De duif koert
 De eend snatert
 De kraai krast

Oplossing puzzel

Uitkomst: Nestkastje
 1 winter, 2 vetbol, 3 snavel,
 4 territorium, 5 struiken,
 6 appel, 7 vleugels, 8 water,
 9 juveniel, 10 koperwiek

KNNV

vereniging
voor veldbiologie

Colofon

Samengesteld door en
 op aanvraag te verkrijgen bij
 KNNV
 Postbus 310,
 3700 AH Zeist

www.knnv.nl

Illustraties en tekst:
 Renée den Besten, Bilthoven
 Vormgeving: UltraMarijn, Leusden

VSBfonds

Triodos Bank

kfHein,fonds

